

การศึกษาความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร CITIZEN EDUCATION KNOWS RESPECT FOR RIGHTS OF HIGH SCHOOL STUDENTS IN BANGKOK

¹พิไลลักษณ์ คำมาระ Pilailak Khammara ²อัญชลี ศรีกลชาญ Anchalee Srikolchan
^{1, 2}มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ Srinakharinwirot University, Thailand
Corresponding Author E-mail: pilailak4564@gmail.com

Article Received: May 10, 2025. Revised: August 20, 2025. Accepted: August 22, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีขั้นตอนการวิจัย 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 399 คน ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิและกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane Taro โดยใช้แบบประเมินแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับของลิเคอร์ท วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาจำแนกรายด้าน พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 2 เคารพสิทธิผู้อื่น รองลงมา คือ ด้านที่ 3 เคารพสิทธิสังคม และน้อยที่สุด คือ ด้านที่ 1 เคารพสิทธิตัวเอง 2) แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ มี 3 ประเด็น คือ (1) ผลลัพธ์การเรียนรู้ (2) แนวทางการกำหนดเป้าหมาย และการกำหนดตัวชี้วัดผลลัพธ์การเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 2 การออกแบบเนื้อหา องค์ประกอบที่ 3 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 4 การออกแบบการวัดและประเมินผล 4 ประเด็น คือ (1) ประเมินตามสภาพจริง (2) การสะท้อนคิดและการประเมินตนเอง (3) เครื่องมือหลากหลาย (4) ประเมินตามศักยภาพและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: พลเมืองรู้เคารพสิทธิ, คุณลักษณะของพลเมืองรู้เคารพสิทธิ, การจัดการเรียนรู้, นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of citizen education that reflects respect for rights among upper secondary school students in Bangkok, and 2) to explore learning management approaches that promote citizenship characterized by respect for rights. This study employed a mixed methods approach and was conducted in two phases. In the first phase, a survey was administered to 399 upper secondary school students in Bangkok. The sample was selected using stratified random sampling, and the sample size was calculated using Yamane Taro's formula. Data were collected using a five-point Likert scale questionnaire and analyzed using descriptive statistics: frequency, percentage, mean, and standard deviation. In the second phase, qualitative data were gathered through interviews with key informants to investigate instructional approaches for promoting citizen education with a focus on respect for rights. The data were analyzed using content analysis.

The research findings revealed the following: 1) The overall level of citizen education emphasizing respect for rights among upper secondary school students in Bangkok was found to be high. When analyzed by specific dimensions, all aspects were rated at a high level. The highest average score was observed in respect for others' rights, followed by respect for social rights, while the lowest score was in the dimension of respect for one's own rights. 2) instructional approaches to promote respect for rights among high school students in Bangkok consist of four components: (1) setting learning outcome goals, including (1) defining learning outcomes, strategies for goal setting, and establishing indicators of learning outcomes; Component 2: Content design; Component 3: Learning activity design; and Component 4: Assessment and evaluation design, which includes four aspects: (1) authentic assessment, (2) reflection and self-assessment, (3) use of diverse assessment tools, and (4) assessment based on potential and continuous development.

Keywords: Respect for Rights, Attributes of Respectful Citizens, Learning Management, High School Students

บทนำ

ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 สถานการณ์ต่าง ๆ ทั่วโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของโลก ซึ่งทำให้แต่ละประเทศทั่วโลกต้องเผชิญกับผลกระทบในหลายมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม จากข้อมูลของ The Roland Berger Trend Compendium 2050 ได้คาดการณ์ถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลกในปี พ.ศ. 2593 ไว้ 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านคนและสังคม 2) ด้านสุขภาพและการดูแลรักษา 3) สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 4) ด้านเศรษฐกิจ 5) ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม และ 6) การเมืองและการปกครอง โดยแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อสังคม อีกทั้งมีการคาดการณ์ถึงด้านการศึกษาที่จะมีการเปลี่ยนแปลงโดยเน้นการปรับตัวของระบบการศึกษาให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเศรษฐกิจ

มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะอย่างยั่งยืนและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญระดับชาติและสิ่งสำคัญระบบการศึกษาต้องเร่งพัฒนาเพื่อเตรียมพร้อมให้แก่เยาวชนก้าวสู่การเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship) คือการส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความเข้มแข็ง เป็นพลังของแผ่นดิน เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตย (สิริวรรณ ศรีพหล, 2551) มีเป้าหมาย คือ เยาวชนได้ตระหนักถึงการเป็นพลเมืองและมีส่วนร่วมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก

สังคมไทยในปัจจุบันมีเยาวชนหรือวัยรุ่นที่การแสดงออกทางพฤติกรรมที่ขัดต่อการเป็นพลเมือง มีการละเมิดสิทธิผู้อื่น ไม่เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ไม่เคารพหลักความเสมอภาค ไม่เคารพกติกา อีกทั้งยังมีพฤติกรรมแก้ปัญหาคับด้วยความรุนแรง ดังเช่น กรณีพฤติกรรมการกลั่นแกล้งในโรงเรียน จากข้อมูลกรมสุขภาพจิตเมื่อปี พ.ศ. 2561 พบว่า เด็กนักเรียนโดนกลั่นแกล้งในโรงเรียนถึง 600,000 คน เมื่อคิดเป็นอัตราส่วนแล้วเท่ากับประมาณ 40% ถือเป็นอันดับ 2 ของโลก (Department of Mental health, 2018) เมื่อมีปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งในโรงเรียนเกิดขึ้นถือได้ว่าเป็นที่สร้างความหนักใจและวิตกกังวลทั้งต่อนักเรียน ผู้ปกครอง รวมทั้งครูและบุคลากรในโรงเรียน ส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ที่ถูกกลั่นแกล้ง เช่น ซึมเศร้า เครียด ขาดความมั่นใจในตนเอง รวมถึงไม่อยากมาโรงเรียน ซึ่งผลของการไม่อยากมาโรงเรียนของนักเรียนนั้นทำให้กระทบต่อสิทธิของตนเอง ปิดโอกาสที่จะเรียนรู้และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน นอกจากนี้ กรณีเยาวชนชายก่อเหตุใช้อาวุธปืนยิงที่ห้างสรรพสินค้าดัง (BBC NEWS ไทย, 2566) ก็เป็นพฤติกรรมที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น สร้างผลกระทบต่อส่วนรวม อีกทั้งยังเป็นพฤติกรรมที่ขาดความเคารพในกฎกติกาและกฎหมาย กรณีการเล่นพนันออนไลน์ในกลุ่มเยาวชน ส่วนใหญ่เริ่มเล่นการพนันเพราะเพื่อนชักชวน เกิดการอยากลอง เห็นเพื่อนเล่นแล้วได้เงินจึงอยากมีเงินใช้บ้าง (ปีพมาภรณ์ สุขสมโสด, เต็นเตือน เลิศทยากุล ไชยยะ, และปฐมพงษ์ พุ่มพุกษ์, 2566) จะเห็นได้จากกรณีข้างต้นว่า เยาวชนหรือวัยรุ่นในปัจจุบันมีพฤติกรรมแสดงออกที่มีความเสี่ยง ขัดแย้งจากคุณลักษณะพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย โดยขาดความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองและสังคม ไม่เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม ไม่ปฏิบัติตามกฎกติกาที่วางอยู่บนความยุติธรรมและชอบธรรม

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความเป็นพลเมืองพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร ความเป็นพลเมืองพลเมืองรู้เคารพสิทธิสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับหน่วยงานทางการศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนานักเรียน อีกทั้งสามารถนำไปใช้ในการกำหนดทิศทางและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ เพื่อให้นักเรียนรู้จักการเคารพสิทธิตนเอง การเคารพสิทธิผู้อื่น และการเคารพสิทธิของสังคม สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข เพราะเยาวชนเป็นกลุ่มคนที่มีสติปัญญาอันชาญฉลาด ในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่สังคมในอนาคต ดุจดั่งพลังอันสำคัญที่สามารถช่วยเสริมสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติ และนำพาประเทศชาติสู่ความเจริญรุ่งเรืองต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีด้วยการศึกษาเชิงปริมาณ (quantitative research) ร่วมกับการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการสอบถามนักเรียน โดยใช้แบบประเมินแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคอร์ท

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 110,493 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1, 2567; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2, 2567)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 399 คน ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane Taro (1973) โดยกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ปีการศึกษา 2567 รวม 119 โรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก จากนั้นเทียบสัดส่วนตามขนาด แล้วจับฉลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 5 ข้อ และแบบปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียน ซึ่งมีลักษณะของข้อคำถามแบบมาตราประมาณค่า (Likert Rating Scale) แบ่งออกเป็น 3 ด้าน จำนวน 45 ข้อ ได้แก่ ด้านที่ 1 เคารพสิทธิตัวเอง จำนวน 12 ข้อ ด้านที่ 2 เคารพสิทธิผู้อื่น จำนวน 13 ข้อ ด้านที่ 3 เคารพสิทธิสังคม จำนวน 20 ข้อ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งมีลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิด ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิเพื่อนำผลที่ได้มาใช้กำหนดกรอบแนวคิด กำหนดนิยาม เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมิน

2.2 กำหนดรูปแบบ และโครงสร้างเนื้อหาของแบบประเมิน โดยกำหนดรูปแบบของแบบประเมินให้มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคอร์ท (Likert's Rating Scale)

2.3 ร่างแบบประเมินระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

2.4 นำแบบประเมินเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา แล้วนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

2.5 นำแบบประเมินเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพเครื่องมือ พบว่า ทุกข้อคำถามผ่านเกณฑ์การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพของเครื่องมือ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.50 ขึ้นไป โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ได้ทำการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมิน จำนวน 45 ข้อ พบว่า มีค่า IOC ในภาพรวม เท่ากับ 0.88

2.6 ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ประเมินคุณภาพของเครื่องมือ แล้วนำไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพเครื่องมือในด้านความเที่ยง โดยการหาค่าความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายในโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคพบว่า มีค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.98

2.7 ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปใช้เก็บรวบรวมกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบประเมินออนไลน์ ด้วยโปรแกรม Google Form โดยให้จำนวนแบบประเมินตอบกลับไม่ต่ำกว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่คำนวณโดยใช้สูตรกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Yamane จำนวน 399 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (IBM SPSS Statistics version 27) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์แบบประเมินความเป็นพลเมืองพลเมืองรู้เคารพสิทธิ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร เตรียมเสนอต่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อจะดำเนินการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาในระยะที่ 2 ต่อไป

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยมีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้อำนวยการของโรงเรียน หรือบุคคลที่ผู้อำนวยการมอบหมาย

1.2 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 3 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยมีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้สอนรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ จำนวน 3 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยมีคุณสมบัติ คือ มีประสบการณ์การสอน หรือการนิเทศ ในสาขาหลักสูตรและการสอน หรือสาขาสังคมศึกษาไม่น้อยกว่า 2 ปี หรือมีประสบการณ์การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อนำมากำหนดกรอบประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์

2.2 ร่างแบบสัมภาษณ์ โดยมีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด มีประเด็นคำถาม 4 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1 ด้านการเคารพสิทธิตนเอง ประเด็นที่ 2 ด้านการเคารพสิทธิผู้อื่น ประเด็นที่ 3 ด้านการเคารพสิทธิสังคม และประเด็นที่ 4 แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

2.3 นำร่างแบบสัมภาษณ์เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของปริมาณคำถาม ความชัดเจนของภาษา และรูปแบบของแบบสัมภาษณ์ แล้วนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

2.4 นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพเครื่องมือ ผลการพิจารณาพบว่า ทุกข้อคำถามผ่านเกณฑ์การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพของเครื่องมือ มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.05 ขึ้นไป โดยผลการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ จำนวน 11 ข้อ พบว่า มีค่า IOC ในภาพรวม เท่ากับ 1.00

2.5 ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อผู้บริหารสถานศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ครูผู้สอนกลุ่มสาระวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์

3.2 ขออนุญาตในการเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้าและนัดเวลาในการใช้แบบสัมภาษณ์ และดำเนินการสัมภาษณ์พร้อมบันทึกเสียง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า มีระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.61) และเมื่อพิจารณาจำแนกรายด้าน พบว่า นักเรียนมีระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ สูงที่สุด คือ ด้านที่ 2 เคารพสิทธิผู้อื่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.64) รองลงมา คือ ด้านที่ 3 เคารพสิทธิสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.69) และน้อยที่สุด คือ ด้านที่ 1 เคารพสิทธิตัวเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.59) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร

ความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความหมาย
ด้านที่ 1 เคารพสิทธิตัวเอง	4.15	.59	ระดับมาก
ด้านที่ 2 เคารพสิทธิผู้อื่น	4.27	.64	ระดับมาก
ด้านที่ 3 เคารพสิทธิสังคม	4.19	.69	ระดับมาก
ภาพรวม	4.20	.61	ระดับมาก

จากข้อมูลในระยาะที่ 1 การศึกษาระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้สะท้อนให้เห็นถึงระดับการรับรู้และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้านอย่างชัดเจน โดยเฉพาะจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา เช่น การเคารพสิทธิตนเองซึ่งมีระดับต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ผลการศึกษาดังกล่าวจึงถูกนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการออกแบบแนวทางการจัดการเรียนรู้ใน

ระยะที่ 2 ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของผู้เรียน

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เชี่ยวชาญ โดยประมวลผลออกมาเป็นแนวทางที่ประกอบด้วย 4 หัวข้อสำคัญ ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ 2) การออกแบบเนื้อหา 3) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และ 4) การออกแบบการวัดและประเมินผล ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อต่อไป ดังนี้

2.1 การกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ พบว่า ควรกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ในสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคมประชาธิปไตย โดยเป้าหมายควรครอบคลุมทั้ง 3 มิติของการเรียนรู้ ได้แก่ ด้านความรู้ (Cognitive) เช่น ความเข้าใจในสิทธิพลเมืองและกฎหมายพื้นฐาน ด้านทักษะ (Skill) เช่น การใช้สิทธิอย่างเหมาะสม และด้านทัศนคติ (Affective) เช่น การยอมรับความแตกต่างและเคารพสิทธิผู้อื่น นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายร่วมกับครู เพื่อสร้างความรู้สึกรับผิดชอบในการเรียนรู้ และกระตุ้นการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น

2.2 การออกแบบเนื้อหา ควรมีความเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน สอดคล้องกับบริบทสังคม และเน้นการบูรณาการหลักสิทธิมนุษยชนเข้ากับสาระวิชาต่าง ๆ เช่น กรณีศึกษาด้านสิทธิสตรี สิ่งแวดล้อม สิทธิเด็ก หรือปัญหาสังคมร่วมสมัย เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของสิทธิในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ควรจัดลำดับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของนักเรียน โดยเริ่มจากความเข้าใจตนเอง สู่การเข้าใจผู้อื่น และขยายสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

2.3 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ คือ กระบวนการจัดสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง ได้ลงมือปฏิบัติจริง และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาแนวคิด ทักษะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองที่รู้เคารพสิทธิ พบว่า สามารถจำแนกตามองค์ประกอบความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ ได้แก่ 1) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเคารพสิทธิตนเอง เช่น กิจกรรมเขียนบันทึกสะท้อนคิด การจำลองสถานการณ์เกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์ 2) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเคารพสิทธิผู้อื่น เช่น การอภิปรายกลุ่ม การโต้วาที การใช้หมวกความคิด 6 ใบ เพื่อฝึกการฟังและการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และ 3) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเคารพสิทธิของสังคม เช่น โครงการจิตอาสา การเรียนรู้จากปัญหาชุมชน (PBL) หรือกิจกรรมรณรงค์ที่นักเรียนเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการจริง เพื่อสร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเคารพสิทธิ จะเป็นกิจกรรมที่เน้นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และสะท้อนความคิด ส่วนรูปแบบกิจกรรมจะเน้นการคิดวิเคราะห์ โครงการรณรงค์ กิจกรรมที่เชื่อมโยงกับปัญหาจริง

2.4 การออกแบบการวัดและประเมินผล พบว่ามี 4 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) ประเมินตามสภาพจริง คือ ควรใช้การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการจัดกิจกรรม โดยสะท้อนความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมจากการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกิจกรรม 2) การสะท้อนคิดและการประเมินตนเอง เช่น สะท้อนการเรียนรู้ (Learning Log) เพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์และประเมินสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง 3) เครื่องมือหลากหลาย ครอบคลุมทุกมิติ คือ การใช้เครื่องมือประเมินที่หลากหลาย เช่น แบบสังเกต แบบประเมินตนเองและเพื่อน การสัมภาษณ์ และการสะท้อนคิด เพื่อวัดทั้งความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และ

พฤติกรรมและการเคารพสิทธิ และ 4) ประเมินตามศักยภาพและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การเน้นการประเมินตามศักยภาพของผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในการติดตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่ามีระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61 และเมื่อพิจารณาจำแนกรายด้าน พบว่านักเรียนมีระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิสูงสุดในด้านที่ 2 เคารพสิทธิผู้อื่น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.64 รองลงมา คือ ด้านที่ 3 เคารพสิทธิสังคมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.69 และน้อยที่สุดคือ ด้านที่ 1 เคารพสิทธิตัวเอง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.59 ตามลำดับ สอดคล้องกับการวิจัยของนลินี จินกุล, มนตา ตูลย์เมธการ และวิไลลักษณ์ ลังกา (2567) ที่พบว่า การพัฒนาแบบวัดและตรวจสอบคุณสมบัติการวัดทางจิตวิทยาของแบบวัดความเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ที่มีจุดสอดคล้องที่สำคัญ ได้แก่ 1) แนวคิดพลเมืองตื่นรู้กับพลเมืองรู้เคารพสิทธิ เมื่อนักเรียนที่มีระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิสูง มักแสดงพฤติกรรมแบบพลเมืองตื่นรู้ คือการตระหนักถึงบทบาทของตนเองในสังคม การเคารพกฎระเบียบ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย 2) การมีส่วนร่วมทางสังคม นักเรียนในทั้งสองงานวิจัยมีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคม เช่น การเลือกตั้งสภานักเรียน และโครงการจิตอาสา 3) การเคารพสิทธิและความหลากหลาย นักเรียนให้ความสำคัญกับ ความเท่าเทียม เสรีภาพ และการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง สำหรับบทบาทของระบบการศึกษาในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ และสอดคล้องกับแนวคิดของ J. J. Cogan (1997) ที่ระบุว่า คุณลักษณะพลเมืองที่เข้มแข็งต้องเกิดจากระบบการศึกษาที่เน้น การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning) สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดกิจกรรม เช่น การเลือกตั้งสภานักเรียน การจำลองการปกครองภายในโรงเรียน และกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและปลูกฝังพฤติกรรมเคารพสิทธิในชีวิตประจำวัน

2. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายโดยนำเสนอตามประเด็นได้ดังนี้

2.1 การกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ คือ นักเรียนต้องเกิดความตระหนักรู้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง สามารถการปฏิบัติตามหลักสิทธิพลเมืองในการดำเนินชีวิตประจำวัน และมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและลงมือปฏิบัติจริง โดยการกำหนดเป้าหมายหลักที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และสามารถปฏิบัติตามหลักสิทธิพลเมืองในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและลงมือปฏิบัติจริงนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Westheimer (2015) ซึ่งเสนอกรอบแนวคิดเรื่อง “พลเมืองดี” (Good Citizen) ประกอบด้วยพลเมือง 3 ประเภท ได้แก่ พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Personally Responsible Citizen) พลเมืองที่มีส่วนร่วม (Participatory Citizen) และพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม

(Justice-Oriented Citizen) ซึ่งล้วนสะท้อนถึงความสำคัญของการตระหนักในบทบาทของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม การเคารพสิทธิของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมอย่างมีความรับผิดชอบ 2) แนวทางการกำหนดเป้าหมาย คือ การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมาย เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง เช่น โครงการและกิจกรรมเพื่อสังคม และพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง พร้อมประเมินผลและสะท้อนการเรียนรู้

2.2 การออกแบบเนื้อหา พบว่า แนวทางการออกแบบเนื้อหาสามารถแบ่งตามตามขอบเขตด้านเนื้อหาและกรอบแนวคิดในการวิจัย คือ องค์ประกอบความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ ได้แก่ ด้านที่ 1 การเคารพสิทธิตนเอง ด้านที่ 2 การเคารพสิทธิผู้อื่น และด้านที่ 3 การเคารพสิทธิของสังคม โดยเนื้อหาต้องมีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิพลเมือง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง สิทธิของพลเมือง และบทบาทของพลเมืองที่รับผิดชอบ สอดคล้องกับที่กนกวรรณ สุภาราญ (2563) กล่าวว่า การส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ มีกระบวนการกล่อมเกลางานทางสังคมผ่านระบบการศึกษาและประสบการณ์ในสถาบันการศึกษา ถือเป็นส่วนหนึ่งของการปลูกฝังสำนึกความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การจัดการเรียนรู้และปลูกฝังความเข้าใจขอบเขตที่เหมาะสมในประเด็นพื้นฐาน เช่น การเคารพสิทธิ ให้แก่เยาวชนจึงถือเป็นเรื่องสำคัญที่ควรทำความเข้าใจไปกับการส่งเสริมด้านวิชาการ ซึ่งถือว่าเป็นทัศนคติที่ว่าด้วยการให้คุณค่าและเคารพผู้อื่นอย่างเท่า

2.3 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า สามารถจำแนกการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามองค์ประกอบความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ ได้แก่ 1) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเคารพสิทธิตนเอง ผลการวิจัยพบว่า มีแนวทางที่สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้ตระหนักรู้ในสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง โดยกิจกรรมการเรียนรู้ควรลดการบรรยายแบบเดิม และเน้นกิจกรรมที่นักเรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจริง เช่น การสะท้อนคิด การเขียนไดอารี่ส่วนตัว การจำลองสถานการณ์ และการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในขอบเขตที่เคารพสิทธิผู้อื่น 2) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเคารพสิทธิผู้อื่น พบว่า มีหลายกิจกรรมที่ส่งเสริมการเคารพสิทธิผู้อื่น ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มย่อย การอภิปรายกรณีศึกษา ได้ว่าที่ กิจกรรมบทบาทสมมติ และการใช้ทฤษฎีหมวก 6 ใบในการจัดกิจกรรม อย่างการจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยที่ส่งเสริมการฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และฝึกการตัดสินใจร่วมกัน มีความสอดคล้องกับแนวคิดของจรรยาสุริ มาติลโกวิท และคณะ (2553) ที่เห็นว่าพลเมืองควรมีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การฟังอย่างตั้งใจ และการยอมรับความเห็นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสังคมประชาธิปไตย และเป็นคุณลักษณะของพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายของการพัฒนาพฤติกรรมเคารพสิทธิผู้อื่นอย่างยั่งยืน 3) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเคารพสิทธิของสังคม พบว่ามีการจัดโครงการจิตอาสา เช่น การปลูกต้นไม้ เก็บขยะ หรือช่วยเหลือชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ และการสร้างจิตอาสาในหมู่เยาวชน โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับการวิจัยของณัฐวิทย์ การสมดี (2560) ที่พบว่า การส่งเสริมการบำเพ็ญพฤติกรรมพลเมืองที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (Public Mindedness) และการช่วยเหลือส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน (Volunteerism) และกิจกรรมลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของสังคมและมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

2.4 การออกแบบการวัดและประเมินผล พบว่ามี 4 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) ประเมินตามสภาพจริง คือ ควรใช้การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการจัดกิจกรรม โดยสะท้อน

ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมจากการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกิจกรรม มีรากฐานจากแนวคิดโครงสร้างนิยมทางปัญญา (Cognitive Constructivism) ของ Piaget (1972) ซึ่งเสนอว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์จริง โดยการเรียนรู้ที่แท้จริงจะต้องมีการ ปรับโครงสร้างความรู้ผ่านการกระทำและการสังเกตในสถานการณ์จริง ซึ่งส่งผลให้การวัดผลควรสะท้อนความสามารถของผู้เรียนในบริบทที่ใกล้เคียงกับโลกแห่งความจริง ดังนั้น การประเมินตามสภาพจริงที่ปรากฏในข้อความ จึงสะท้อนแนวทางการออกแบบการประเมินที่ไม่เน้นเพียงการทดสอบปลายภาค แต่คำนึงถึงการมีส่วนร่วม การแสดงผลงาน และพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้เรียนในสถานการณ์ต่างๆ 2) การสะท้อนคิดและการประเมินตนเอง เช่น สะท้อนการเรียนรู้ (Learning Log) เพื่อให้ นักเรียนวิเคราะห์และประเมินสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นกระบวนการสำคัญในกรอบแนวคิดเดียวกัน 3) เครื่องมือหลากหลาย ครอบคลุมทุกมิติ คือ การใช้เครื่องมือประเมินที่หลากหลาย เช่น แบบสังเกต แบบประเมินตนเองและเพื่อน การสัมภาษณ์ และการสะท้อนคิด เพื่อวัดทั้งความรู้ ทักษะ ทศนคติ และพฤติกรรม การเคารพสิทธิ ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎี Taxonomy of Educational Objectives ของ Bloom (1956) ที่เสนอการจัดลำดับวัตถุประสงค์ทางการศึกษาตามพฤติกรรมการเรียนรู้ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) จิตพิสัย (Affective domain) และทักษะพิสัย (Psychomotor domain) ซึ่งการวัดและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพจึงต้องมีเครื่องมือที่สามารถสะท้อนองค์ประกอบเหล่านี้ได้อย่างครอบคลุม ไม่ว่าจะเป็นแบบประเมินตนเอง แบบประเมินโดยเพื่อน แบบสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการสะท้อนคิด ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบพฤติกรรมการเรียนรู้ในมิติต่างๆ อย่างรอบด้าน และนำไปใช้ในการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้อย่างเหมาะสม 4) ประเมินตามศักยภาพและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การเน้นการประเมินตามศักยภาพของผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในการติดตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด ซึ่งมีรากฐานอยู่ในหลักการของการประเมินเพื่อการพัฒนา (Assessment for Learning) ภายใต้กรอบ Backward Design โดย Wiggins and Mc Tighe (1998) ซึ่งมุ่งหมายให้การประเมินไม่ใช่เพียงการตรวจวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเท่านั้น แต่ต้องสามารถสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละช่วงเวลา และใช้ผลการประเมินเพื่อย้อนกลับไปปรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัย คือ แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1) การกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ 2) การออกแบบเนื้อหา 3) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การออกแบบการวัดและประเมินผล สามารถจำแนกตามขอบเขตด้านเนื้อหาและกรอบแนวคิดในการวิจัย คือ องค์ประกอบความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ ได้แก่ ด้านที่ 1 การเคารพสิทธิตนเอง ด้านที่ 2 การเคารพสิทธิผู้อื่น และด้านที่ 3 การเคารพสิทธิของสังคม โดยแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ 3 ด้าน ได้แก่ การเคารพสิทธิตนเอง การเคารพสิทธิผู้อื่น และการเคารพสิทธิของสังคม โดยมีการกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เน้นการสร้างความรู้ความตระหนักรู้ ความสามารถในการใช้สิทธิอย่างมีเหตุผล การยอมรับความแตกต่าง และการมีจิตสำนึกสาธารณะ ส่วนการออกแบบเนื้อหามุ่งเน้นการเชื่อมโยงกับบริบทของผู้เรียนและสังคม เช่น สิทธิพื้นฐานของพลเมือง การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรม และการใช้สิทธิในพื้นที่สาธารณะ สำหรับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านกิจกรรมสะท้อน

คิด การอภิปราย กรณีศึกษา โครงการจิตอาสา และการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ตรงและทักษะการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย ขณะเดียวกัน การวัดและประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียนจะใช้วิธีการที่หลากหลายและสะท้อนความเป็นจริง ทั้งการประเมินตนเอง การประเมินโดยเพื่อน การสังเกตพฤติกรรม และการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างเป็นระบบ สรุปดังภาพที่ 1

องค์ประกอบของ ความเป็นพลเมืองรู้ เคารพสิทธิ	การกำหนดเป้าหมาย ผลลัพธ์การเรียนรู้	การออกแบบเนื้อหา	การออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้	การออกแบบการวัด และประเมินผล
การเคารพสิทธิ ตนเอง	- ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง - แสดงออกและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล - ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ	- เนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ - ใช้สถานการณ์สมมติให้ฝึกการตัดสินใจ	- กิจกรรมสะท้อนคิด (Reflection) - กิจกรรมวางแผนเป้าหมายชีวิต - บทบาทสมมติในสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล	- ประเมินด้วย Learning Log, แบบประเมินตนเอง - สังเกตพฤติกรรมการใช้สิทธิและการตัดสินใจในสถานการณ์จริง
การเคารพสิทธิ ผู้อื่น	- ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น - มีทักษะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ - มีมารยาทและเห็นอกเห็นใจ	- เนื้อหากรณีศึกษาเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งและการใช้โซเชียลมีเดีย	- กิจกรรมอภิปราย ได้ว่าที่และการทำงานกลุ่ม - กิจกรรมหมวก 6 ใบ และกรณีศึกษา	- ประเมินด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมในกลุ่ม - แบบประเมินโดยเพื่อน - แบบวัดเจตคติการเคารพผู้อื่น
การเคารพสิทธิ ของสังคม	- เข้าใจบทบาทของพลเมือง - มีจิตสำนึกสาธารณะและเคารพกฎระเบียบ - ร่วมพัฒนาสังคม	- เนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองในสังคมเมือง เช่น พื้นที่สาธารณะ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และกฎหมายพื้นฐาน	- โครงการจิตอาสา เช่น ปลูกต้นไม้ เก็บขยะ - กิจกรรม PBL วิเคราะห์ปัญหาสังคม - จำลองสถานการณ์และรณรงค์เพื่อสิทธิพลเมือง	- แบบประเมินจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ - แบบประเมินภารกิจจิตอาสา - การวิเคราะห์กรณีศึกษาเกี่ยวกับปัญหาสังคม

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า นักเรียนมีระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และนักเรียนมีความคิดเห็นว่า ตนเองมีระดับความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิต่ำที่สุด คือ สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองได้แม้อยู่ในสถานการณ์ที่รู้สึกไม่พอใจ ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรดำเนินการพัฒนาในประเด็นการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองอย่างเร่งด่วน

1.2 การนำแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ควรนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาปกติ รายวิชาเพิ่มเติม และในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิเคราะห์สาเหตุที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิของนักเรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนมีความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1 ควรพัฒนาแนวทางเสริมสร้างความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ ของนักเรียนในทุกระดับชั้น และทุกสังกัด เพื่อให้เห็นภาพรวมของการพัฒนาเสริมสร้างความเป็นพลเมืองรู้เคารพสิทธิ ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ สุภาราญ. (2563). พลเมืองศึกษากับการพัฒนาทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21. แหล่งที่มา <https://www.educathai.com/knowledge/articles/416> สืบค้นเมื่อ 11 สิงหาคม 2567.
- จรรยาศรี มาดิลกโกวิท และคณะ. (2553). การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการการวิจัยและพัฒนา รัฐสภา.
- ณัฐวิทย์ การสมดี. (2560). ความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมืองของนักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นลินี จินกุล, มนตา ตูลย์เมธการ และวิไลลักษณ์ ลังกา. (2567). การพัฒนาแบบวัดและตรวจสอบคุณสมบัติ การวัดทางจิตวิทยาของแบบวัดความเป็นพลเมืองต้นรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร. วารสารสหวิทยาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(1), 43-60.
- ปัทมาภรณ์ สุขสมโสด, เด่นเดือน เลิศทยากุล ไชยยะ และปฐมพงษ์ พุ่มพฤษ. (2566). พฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ต่อการเล่นพนันออนไลน์ของเยาวชนในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิชาการ ออยุธยาศึกษา, 15(1), 113-126.
- ภริณี เบญจจันทร์. (2564). การพัฒนาแบบวัดพัฒนาการทางจิตสังคมตามแนวคิดอีริกสันในกลุ่มวัยรุ่นไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิริวรรณ ศรีพล. (2551). การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. (2567). ข้อมูลจำนวนนักเรียน ปีการศึกษา 2567. แหล่งที่มา <https://eoffice.sesao1.go.th/info/maps/student> สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2567.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. (2567). ข้อมูลจำนวนนักเรียน ปีการศึกษา 2567. แหล่งที่มา http://www.sesao2.go.th/data_17620 สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2567.
- BBC NEWS ไทย. (2566). เหตุ ก่อเหตุ ยิงกลางห้างพาราگون. แหล่งที่มา <https://www.bbc.com/thai/articles/c0v7gqpxlqlo> สืบค้นเมื่อ 11 สิงหาคม 2567.
- Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals: Handbook I Cognitive Domain. London: Longmans.

- Department of Mental health. (2018). Thailand No. 2 "child bullying in school" found 600,000 victims per year. From <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp> Retrieved January 5, 2024.
- Erikson Erik H. (1997). The Life Cycle Completed. New York: W. W. Norton.
- J. J. Cogan. (1997). Multidimensional citizenship: educational policy for the 21st century: An executive summary of the citizenship education policy study project. University of Minnesota.
- Piaget, J. (1972). Psychology and Pedagogy: Viking Press.
- Taro, Y. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. New York: Harper and Row.
- Westheimer, J. (2015). What Kind of Citizen?: Educating Our Children for the Common Good. From <https://www.What-Citizen-Educating-ChildrenCommon/dp> Retrieved January 5, 2024.
- Wiggins, G. and Mc Tighe, J. (1998). Understanding by design. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.